EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2021 07 22
COM(2021) 408 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

dėl trečiojo Europos Sąjungos įgyvendinimo plano persvarstymo ir atnaujinimo pagal Reglamento (ES) 2019/1021 dėl patvariųjų organinių teršalų 9 straipsnio 4 dalį

{SWD(2021) 201 final}

1. ĮVADAS

Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų (POT)[1] (toliau – Stokholmo konvencija) priimta 2001 m. gegužės mėn., o įsigaliojo 2004 m. Europos Sąjunga (toliau – Sąjunga) ir jos valstybės narės[2] yra konvencijos, kuri pirmą kartą Sąjungos teisėje įgyvendinta Reglamentu (EB) Nr. 850/2004 dėl patvariųjų organinių teršalų[3], šalys[4]. Tas reglamentas buvo pakeistas naujos redakcijos Reglamentu (ES) 2019/1021 dėl patvariųjų organinių teršalų[5] (toliau – POT reglamentas).

Pagal Stokholmo konvencijos 7 straipsnį iš jos šalių reikalaujama:

a) sukurti planą, kaip įvykdyti savo įsipareigojimus pagal šią konvenciją ir stengtis jį įgyvendinti;

b) per dvejus metus nuo tos dienos, kai Stokholmo konvencija tai šaliai įsigalioja, perduoti savo įgyvendinimo planą šalių konferencijai;

c) reguliariai iš naujo svarstyti ir atnaujinti atitinkamai savo įgyvendinimo planus taip, kaip savo sprendimu nustatys šalių konferencija.

Pirmasis Europos įgyvendinimo planas, pavadintas „Bendrijos įgyvendinimo planu“ (CIP), parengtas 2007 m. (SEC (2007) 341)[6]. Pirmą kartą CIP buvo atnaujintas priėmus 2014 m. parengtą Sąjungos įgyvendinimo planą (UIP) (COM(2014) 306 *final*), o dar kartą – 2019 m. pradžioje (COM(2018) 848 *final*). Trečiąjį Sąjungos įgyvendinimo planą reikia peržiūrėti ir atnaujinti, kad būtų atsižvelgta į:

1) POT reglamento, kuriuo 2019 m. liepos mėn. pakeistas pradinis Reglamentas (EB) Nr. 850/2004, naują redakciją;

2) kelių naujų patvariųjų organinių teršalų, įskaitant pesticidą dikofolį ir pramoninę cheminę medžiagą perfluoroktano rūgštį (PFOA), jos druskas ir PFOA gimiringus junginius, įtraukimą į Stokholmo konvenciją ir

3) šioje srityje padarytą techninę ir teisėkūros pažangą.

Dėl šio UIP buvo konsultuojamasi su valstybių narių kompetentingomis institucijomis, pramonės atstovais, aplinkos apsaugos organizacijomis ir plačiąja visuomene. UIP bus pateiktas Stokholmo konvencijos sekretoriatui, nes tokie yra Europos Sąjungos, kaip konvencijos šalies, įsipareigojimai.

2. PATVARIEJI ORGANINIAI TERŠALAI (POT)

POT yra cheminės medžiagos, kurios išlieka aplinkoje, biologiškai kaupiasi ir kelia didelio neigiamo poveikio žmogaus sveikatai arba aplinkai riziką. Šie teršalai nepaisant valstybių sienų pernešami toli nuo jų išmetimo šaltinių ir net kaupiasi regionuose, kuriuose niekada nebuvo naudojami arba gaminami. POT kelia grėsmę aplinkai ir žmonių sveikatai visame pasaulyje: pavyzdžiui, Europos Sąjungoje POT randama Arkties, Baltijos jūros ir Alpių

---

1 http://www.pops.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/2232/Default.aspx.

2 Konvencijos dar neratifikavo viena valstybė narė (Italija).

3 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 850/2004 dėl patvariųjų organinių teršalų ir iš dalies keičiantis Direktyvą 79/117/EEB (OL L 158, 2004 4 30, p. 7).

4 2004 m. spalio 14 d. Tarybos sprendimas 2006/507/EB dėl Stokholmo konvencijos dėl patvariųjų organinių teršalų sudarymo Europos bendrijos vardu (OL L 209, 2006 7 31, p. 1).

5 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1021 dėl patvariųjų organinių teršalų (OL L 169, 2019 6 25, p. 45).

6 https://ec.europa.eu/environment/chemicals/international_conventions/pdf/sec_2007_341.pdf.

regionuose. Manoma, kad būtina imtis tarptautinių veiksmų siekiant sumažinti ir sustabdyti šių cheminių medžiagų gamybą, naudojimą ir išleidimą į aplinką. Tarptautinės teisės priemonėmis dėl POT reglamentuojamos cheminės medžiagos pateiktos 1 lentelėje.

3. TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI DĖL POT

3.1. JT EEK protokolas dėl POT[7]

JT EEK konvencijos dėl tolimų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų (toliau – TTOTP konvencija) protokolas dėl POT (toliau – POT protokolas) priimtas 1998 m. birželio 24 d. Orhuse, Danijoje. POT protokolą patvirtino Europos Sąjunga ir 23 valstybės narės[8]. Šiuo metu POT protokole pagrindinis dėmesys skiriamas 16 cheminių medžiagų sąrašui, į kurį įtraukta 11 pesticidų, dvi pramoninės cheminės medžiagos ir trys netiksliniai šalutiniai produktai. 2009 m. šalys priėmė sprendimus įtraukti į sąrašą septynias naujas chemines medžiagas, tačiau šie sprendimai dar neįsigaliojo.

POT protokolu uždraudžiama – iš karto arba nuo vėlesnės datos – gaminti ir naudoti į sąrašą įtrauktas chemines medžiagas ir jame pateikiamos nuostatos dėl iš tų cheminių medžiagų sudarytų arba tų cheminių medžiagų turinčių atliekų tvarkymo. Pagal protokolą šalys įpareigojamos sumažinti savo išmetamų dioksinų, furanų, policiklinių aromatinių angliavandenilių (PAH) ir heksachlorbenzeno (HCB) kiekį ir juo nustatomos konkrečios išmetamųjų teršalų ribinės vertės, taikomos deginant komunalines, pavojingas ir medicinines atliekas. Galutinis tikslas yra panaikinti bet kokį šių POT cheminių medžiagų išleidimą, išmetimą į aplinką ir nuotėkius.

3.2. Stokholmo konvencija

Stokholmo konvencija buvo priimta 2001 m. pagal Jungtinių Tautų aplinkos apsaugos programą (UNEP) ir įsigaliojo 2004 m. Ja skatinama imtis pasaulinio masto veiksmų dėl pirmosios 12 POT cheminių medžiagų grupės siekiant bendro tikslo – apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo POT. Joje reikalaujama, kad šalys imtųsi veiksmų siekdamos pašalinti arba sumažinti POT išleidimą į aplinką. Atskirai nurodytas atsargumo principas, nustatytas 1992 m. Rio de Žaneiro deklaracijos dėl aplinkos ir plėtros 15 principe. Jis įgyvendinamas Stokholmo konvencijos 8 straipsniu, kuriame nustatytos taisyklės dėl papildomų cheminių medžiagų įtraukimo.

Šiuo metu Stokholmo konvencijos A priedo sąrašą sudaro 28 cheminės medžiagos arba cheminių medžiagų grupės, kurias uždrausta gaminti ir naudoti, išskyrus atvejus, kai nustatytos bendrosios arba specialiosios išimtys. Be to, daugelyje besivystančių šalių vis dar naudojamo pesticido DDT gamyba ir naudojimas yra griežtai apriboti, kaip nustatyta Stokholmo konvencijos B priede. B priede taip pat yra nustatytos perfluoroktansulfonrūgščiai (PFOS), jos druskoms bei perfluoroktansulfonilfluoridui (PFOSF) taikomos išimtys ir nurodyta, kokiais atvejais jų naudojimas yra priimtinas.

Taikant bendrąsias išimtis, šias chemines medžiagas naudoti laboratoriniams tyrimams ir kaip pamatinį etaloną, o jų netikslinių teršalų pėdsakų gali būti cheminėse medžiagose, mišiniuose ir gaminiuose. Iki atitinkamo įsipareigojimo įsigaliojimo datos pagamintiems arba naudojamiems gaminiams, kuriuose yra POT, taip pat taikoma išimtis, jei šalys pateikia

[7] http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.htm.

[8] Graikija, Malta, Lenkija ir Portugalija dar nepatvirtino POT protokolo (https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=_en).

Stokholmo konvencijos sekretoriatui informaciją apie tokių gaminių naudojimą ir jiems taikomą nacionalinį atliekų tvarkymo planą.

C priedo sąraše esančių netikslinių šalutinių produktų (dioksinų, furanų, polichlorintųjų bifenilų (PCB), pentachlorbenzeno (PeCB), heksachlorbenzeno (HCB), polichlorintųjų naftalenų (PCN) (nuo 2016 m. gruodžio mėn.) ir heksachlorbutadieno (nuo 2018 m. gruodžio mėn.) išleidimas yra nuolat kuo labiau mažinamas, galiausiai siekiant jį visiškai panaikinti, jei įmanoma. Pagal C priedą šalys turi skatinti ir pagal savo veiksmų planus reikalauti naujiems šaltiniams, priskiriamiems Stokholmo konvencijos C priedo II ir III dalyse nurodytoms pagrindinėms šaltinių kategorijoms, naudoti geriausius prieinamus gamybos būdus.

Stokholmo konvencijoje taip pat numatytas POT atsargų ir atsargų, kuriose yra POT, identifikavimas ir saugus tvarkymas. POT turinčios, iš jų sudarytos ar jais užterštos atliekos turėtų būti šalinamos taip, kad jose esantys POT būtų suardyti arba negrįžtamai pakeisti taip, kad nebeturėtų POT savybių. Jei tai ne pats geriausias pasirinkimas aplinkos apsaugos požiūriu arba kai POT kiekis jose yra nedidelis, atliekos gali būti šalinamos kitu aplinkai saugiu būdu. Atliekų šalinimo operacijos, kuriais POT būtų regeneruojami arba pakartotinai naudojami, yra kategoriškai draudžiami. Vežant atliekas, turi būti atsižvelgiama į atitinkamas tarptautines taisykles, standartus ir rekomendacijas, pavyzdžiui, į 1989 m. Bazelio konvenciją dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės.

1 lentelė. Tarptautiniu lygmeniu reglamentuojamų POT apžvalga (į Stokholmo konvenciją nuo 2009 m. įtraukti nauji POT pažymėti pilka spalva)

Cheminė medžiaga	CAS	Įrašyta į Stokholmo konvenciją	Įrašyta į JT EEK protokolą dėl POT	Įrašyta į ES POT reglamentą
Tikslingai gaminami POT				
Aldrinas	309-00-2	A priedas	Taip	Taip
Chlordanas	57-74-9	A priedas	Taip	Taip
Chlordekonas	143-50-0	A priedas	Taip	Taip
Dieldrinas	60-57-1	A priedas	Taip	Taip
Endosulfanas	959-98-8 33213-65-9 115-29-7	A priedas	Ne	Taip
Endrinas	72-20-8	A priedas	Taip	Taip
Heptachloras	76-44-8	A priedas	Taip	Taip
Heksabrombifenilas (HBB)	36355-01-8	A priedas	Taip	Taip
Heksabromciklododekanas (HBCDD) (įskaitant jo izomerus)	25637-99-4 3194-55-6 134237-50-6 134237-51-7 134237-52-8	A priedas	Ne	Taip
Heksabromdifenileteris ir heptabromdifenileteris	36483-60-0; 68928-80-3; ir kiti	A priedas	Taip	Taip Taip
Heksachlorbenzenas (HCB)	118-74-1	A priedas	Taip	Taip
Alfaheksachlorcikloheksanas*	319-84-6; 608-73-1	A priedas	Taip: heksachlorcikloheksanai (HCH; CAS: 608-73-1[9]), įskaitant lindaną (CAS: 58-89-	Taip (visi izomerai, įskaitant lindane aptinkamą gama-HCH)
Betaheksachlorcikloheksanas*	319-85-7	A priedas		
Lindanas*	58-89-9	A priedas		

[9] Šiuo CAS numeriu žymimas heksachlorcikloheksano (HCH) alfa, beta, gama, delta ir epsilon izomerų mišinys.

Cheminė medžiaga	CAS	Įrašyta į Stokholmo konvenciją	Įrašyta į JT EEK protokolą dėl POT	Įrašyta į ES POT reglamentą
			9)	
Mireksas	2385-85-5	A priedas	Taip	Taip
Pentachlorbenzenas	608-93-5	A priedas	Taip	Taip
Pentachlorfenolis (PCP)	87-86-5 ir kiti	A priedas	Ne	Taip – įtrauktas 2019 m. naujoje redakcijoje
Polichlorintieji bifenilai (PCB)	1336-36-3 ir kiti	A priedas	Taip	Taip
Tetrabromdifenileteris ir pentabromdifenileteris	40088-47-9; 32534-81-9 ir kiti	A priedas	Taip	Taip
				Taip
Toksafenas	8001-35-2	A priedas	Taip	Taip
DDT	50-29-3	B priedas	Taip	Taip
Perfluoroktansulfonrūgštis, jos druskos ir perfluoroktansulfonilfluoridas (PFOS)	1763-23-1; 307-35-7 ir kiti	B priedas	Taip	Taip
Perfluoroktano rūgštis (PFOA), jos druskos ir PFOA giminingi junginiai	335-67-1	A priedas	Ne	Taip – įtrauktas 2020 m. balandžio mėn.
Trumposios grandinės chlorintieji parafinai (SCCP)	85535-84-8 ir kiti	A priedas	Taip	Taip
Heksachlorbutadienas (HCBD)	87-68-3	A priedas	Taip	Taip
Polichlorintieji naftalenai (PCN)	70776-03-3 ir kiti	A priedas	Taip	Taip
Bis(pentabromfenil)eteris, taip pat žinomas kaip dekabromdifenileteris (c-dekaBDE)	1163-19-5	A priedas	Ne	Taip – įtrauktas 2019 m. naujoje redakcijoje
Dikofolis	115-32-2	A priedas	Ne	Taip – įtrauktas 2020 m. birželio mėn.
Netikslingai susidarantys POT				
Polichlorintieji dibenzo-p-dioksinai (PCDD)	1746-01-6	C priedas	Taip	Taip
Polichlorintieji dibenzofuranai (PCDF)	1746-01-6	C priedas	Taip	
Heksachlorbenzenas (HCB)	118-74-1	C priedas	Taip	Taip
Pentachlorbenzenas	608-93-5	C priedas	Taip	Taip – įtrauktas 2019 m. naujoje redakcijoje
Polichlorintieji bifenilai (PCB)	1336-36-3 ir kiti	C priedas	Taip	Taip
Polichlorintieji naftalenai (PCN)	70776-03-3 ir kiti	C priedas	Taip	Taip – įtrauktas 2019 m. naujoje redakcijoje
Policikliniai aromatiniai angliavandeniliai (PAH)	207-08-9 ir kiti	Ne	Taip	Taip
Heksachlorbutadienas (HCBD)	87-68-3	C priedas	Taip	Taip – įtrauktas 2019 m. naujoje redakcijoje

* Lindanas, alfaheksachlorcikloheksanas ir betaheksachlorcikloheksanas, taip pat chlordekonas ir heksabrombifenilas pagal Stokholmo konvenciją dabar yra naujieji POT, tačiau jie jau reglamentuojami pagal POT protokolą ir POT reglamentą.

4. SĄJUNGOS ĮGYVENDINIMO PLANO (UIP) DĖL POT TIKSLAS

Stokholmo konvencijoje nustatytas įpareigojimas visoms šalims parengti planą, kaip įvykdyti savo įsipareigojimus pagal Stokholmo konvenciją, ir stengtis jį įgyvendinti. Sąjungoje šis įsipareigojimas taip pat įgyvendinamas POT reglamento 9 straipsniu. Todėl Komisija parengė (2007 m.) įgyvendinimo planą dėl POT, kuris taip pat apima chemines medžiagas, kurioms taikomas POT protokolas[10]. Vėliau šis planas buvo kelis kartus atnaujintas, nes toliau keitėsi Stokholmo konvencija, POT protokolas ir ES teisė.

Bendras UIP tikslas yra ne tik įvykdyti teisinius įsipareigojimus, bet ir įvertinti atliktus veiksmus bei parengti strategiją ir veiksmų planą dėl tolesnių Sąjungos priemonių, susijusių su POT, įtrauktais į Stokholmo konvenciją ir (arba) į JT EEK protokolą dėl POT.

Todėl Sąjungos įgyvendinimo planu siekiama:

- peržiūrėti esamas su POT susijusias Sąjungos lygmens priemones;
- įvertinti, ar jos veiksmingos ir ar jų pakanka Stokholmo konvencijos įsipareigojimams įvykdyti;
- nustatyti, kokių tolesnių Sąjungos lygmens priemonių reikia;
- parengti tolesnių priemonių įgyvendinimo planą;
- nustatyti ir sustiprinti POT valdymo ir kitų aplinkos apsaugos politikos priemonių bei kitų politikos sričių tarpusavio ryšius bei galimą sąveiką ir
- pagerinti informuotumą apie POT ir jų kontrolės priemones.

5. SĄJUNGOS ĮGYVENDINIMO PLANO SANTRAUKA

Ketvirtasis Sąjungos įgyvendinimo planas pateikiamas prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente. Trečiojo įgyvendinimo plano peržiūra ir atnaujinimas susiję su pakeitimais, įtrauktais į naujos redakcijos POT reglamentą, naujų patvariųjų organinių teršalų įtraukimu į Stokholmo konvenciją ir šioje srityje padaryta technine bei teisėkūros pažanga.

Įvade apžvelgiama tarptautinė teisinė sistema, pagal kurią taikomas POT reglamentas, taip pat pateikiama JT EEK protokolo dėl POT ir Stokholmo konvencijos santrauka.

2 skyriuje apibūdinama, kaip šiuo metu ES vykdo savo įsipareigojimus kaip minėtų tarptautinių susitarimų šalis. Jame aprašomi atitinkami priimti ES teisės aktai, taip pat juos įgyvendinti padedančios finansinės priemonės.

Visų pirma, į jį įtraukti nauji UIP skirsniai, kuriuose pateikiami išsamūs POT reglamento aprašymai. Pagal POT reglamentą Europos cheminių medžiagų agentūra (ECHA) gauna kelias pagalbos Europos Komisijai užduotis, tarp kurių – nustatyti naujus kandidatus į POT. Šiuo reglamento pakeitimu glaudžiau suderinami pagal POT reglamentą vykdomi procesai su atitinkamais cheminių medžiagų teisės aktais dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), t. y. su Reglamentu (EB) Nr. 1907/2006. Be to, ECHA yra įpareigota savo svetainėje[11] pateikti papildomos informacijos, įskaitant pranešimą apie pasiūlymo dėl naujos cheminės medžiagos įtraukimo į sąrašą rengimą ir aštuonių savaičių konsultacijų su visomis suinteresuotomis šalimis laikotarpį, siekiant užtikrinti didesnį skaidrumą ir pramonės, nevyriausybinių organizacijų (NVO) bei mokslinių

[10] SEC (2007) 341.
[11] https://echa.europa.eu/understanding-pops.

tyrimų įstaigų didesnį indėlį teikiant duomenis apie chemines medžiagas, įtrauktinas į POT sąrašą.

POT reglamentu taip pat pakeisti valstybių narių ataskaitų teikimo įpareigojimai. Vietoje Reglamento (EB) Nr. 850/2004 tikslų įgyvendinimo pažangos ataskaitų teikimo Komisijai kasmet ir kas trejus metus pagal jo 12 straipsnį POT reglamento 13 straipsnyje iš valstybių narių reikalaujama parengti vieną ataskaitą, kurioje išsamiai aprašoma POT reglamento tikslų įgyvendinimo pažanga, ir viešai ją paskelbti. Iš valstybių narių reikalaujama suteikti Komisijai ir Agentūrai prieigą prie ataskaitose esančios informacijos.

2 skyriuje taip pat pateikiama papildoma informacija apie Sąjungos teisės aktus dėl dirvožemio ir užterštų žemės plotų, kurios nebuvo ankstesnėse UIP ir CIP versijose. Ją sudaro duomenys apie Direktyvą dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą (2004/35/EB), Reglamentą (ES) 2019/1009 dėl trąšiamųjų produktų ir teminę dirvožemio apsaugos strategiją.

3 skyriuje pateikiamas bendras POT padėties – atsižvelgiant į jų gamybą, naudojimą ir pateikimą rinkai, taip pat į esamas atsargas ir atliekų srauto užterštumą – Sąjungoje vertinimas. Šiame skyriuje daugiausia remiamasi valstybių narių parengtomis ataskaitomis ir įgyvendinimo planais.

Jį sudaro išsamūs nauji skirsniai, visų pirma dėl:

- brominto antipireno dekabromdifenileterio (dekaBDE), kuris Sąjungoje buvo plačiai naudojamas minkštųjų baldų apdailos plastikams ir tekstilės medžiagoms, kol 2019 m. kovo mėn. įsigaliojo REACH apribojimas dėl dekaBDE naudojimo. 2017 m. gegužės mėn. Stokholmo konvencijos šalių konferencija nusprendė dekaBDE įtraukti į A priedą. UIP pranešama, kad Sąjungoje daugiausia dekaBDE – 75 000 tonų – sunaudota 2000 m., o iki 2019 m. jo naudojimas visiškai nutrauktas. Atsižvelgiant į apdorotų gaminių naudojimo trukmę, galima manyti, kad dekaBDE dar kelerius metus turės įtakos atliekų srautams;
- perfluorintos paviršinio aktyvumo medžiagos perfluoroktano rūgšties (PFOA), jos druskų ir PFOA gimininguų junginių. PFOA yra antroji į Stokholmo konvencijos priedo sąrašą įtraukta perfluorintųjų ir polifluorintųjų alkilų cheminė medžiaga (PFAS) po perfluoroktansulfonrūgšties (PFOS). Sąjungoje PFOA buvo plačiai naudojama įvairiose srityse kaip vandeniui, riebalams ir teplumui atsparios apdailos priemonė, taip pat kaip fluorpolimerų gamybos tarpinė medžiaga. 2019 m. PFOA buvo įtraukta į Stokholmo konvenciją, tačiau dėl jos nustatyta daug išimčių. Pačios PFOA ir ja užterštų atliekų tvarkymas yra reikšmingas uždavinys Sąjungai per ateinantį dešimtmetį ir vėliau;
- pesticido pentachlorfenolio (PCP), kuris anksčiau buvo naudojamas kaip medienos konservantas, visų pirma pramoninio taikymo, pvz., elektros perdavimo linijoms ir geležinkelio pabėgiams. PCP, jo druskos ir esteriai buvo įtraukti į Stokholmo konvencijos A priedą 2015 m. gegužės mėn. PCP naudojimas Sąjungoje yra ribojamas nuo 1991 m., o 2008 m. jis papildomai apribotas pagal REACH. Nors medienai apdoroti PCP nenaudojamas Sąjungoje daug metų, apdorotų medienos gaminių naudojimo trukmė gali siekti 50 metų, todėl gali kilti problemų dėl galutinio medienos atliekų tvarkymo;
- pesticido dikofolio, kuris buvo naudojamas kaip DDT pakaitalas kovoje su įvairių kultūrų, pavyzdžiui, vaisių, daržovių, dekoratyvinių augalų, medvilnės ir arbatos, erkėmis bei kitais kenkėjais. Dikofolis buvo įtrauktas į Stokholmo konvenciją

2019 m. gegužės mėn. Dikofolio naudojimas Sąjungoje sumažėjo nuo 317 tonų per metus 2000 m. iki 32 tonų per metus 2009 m. Sąjungoje uždrausta naudoti dikofolį po 2010 m. Jis taip pat buvo įtrauktas į 2013 m. Direktyvą dėl aplinkos kokybės standartų (2013/39/ES). Tikėtina, kad ankstesnis naudojimas tam tikrą laiką kels šiek tiek problemų (ir ne tik ankstesnio naudojimo vietose); toliau gali tekti vykdyti importuotų kultūrų užterštumo kontrolę.

Į 3 skyrių taip pat įtraukti atnaujinti duomenys apie polichlorintųjų bifenilų (PCB), naudojamų kaip šilumos pernešimo skysčiai dielektrinėje įrangoje, visiško naudojimo nutraukimo ir sunaikinimo (arba negrįžtamo virsmo) darbus. 2017 m. atlikta apklausa parodė, kad dauguma valstybių narių nutraukdamos PCB turinčią įrangą padarė esminę pažangą. Į POT reglamentą įtrauktas Stokholmo konvencijoje nustatytas tikslas laipsniškai nutraukti PCB naudojimą iki 2025 m.

3 skyriuje išsamiai aprašomas darbas, atliktas siekiant iš naujo įvertinti labai judrioms cheminėms medžiagoms taikomus POT kriterijus, esant galimybei sukurti naujus kriterijus biologinio kaupimosi kriterijui papildyti.

4 ir 5 skyriuose išsamiai analizuojamas kiekvienas atskiras Stokholmo konvencijoje nustatytas įpareigojimas, darantis įtaką tam, kaip Sąjunga reglamentuoja patvariuosius organinius teršalus. Atlikus šią analizę, UIP nustatytas 31 veiksmas, kad būtų geriau įgyvendinti Sąjungos įsipareigojimai pagal Stokholmo konvenciją.

3 ir 4 skyriuose parodoma, kad į Stokholmo konvencijos arba POT protokolo sąrašus įtrauktų ir iki 2008 m. POT reglamentu reguliuojamų (senųjų POT) cheminių medžiagų naudojimas buvo laipsniškai nutraukiamas. Senųjų POT tebėra gaminiuose, kurie buvo pagaminti ir pateikti rinkai iki POT reglamento įsigaliojimo, be to, jie naudojami kaip etalonai moksliniams tyrimams. Abiem likusioms POT naudojimo reikmėms taikomos Stokholmo konvencijoje ir POT reglamente nustatytos bendrosios išimtys.

Laikotarpiu nuo 2009 m. iki 2017 m. į Stokholmo konvencijos arba POT protokolo sąrašus naujai įrašyti POT buvo vėliau įtraukti į POT reglamentą. 2019 m. gegužės mėn. į Stokholmo konvenciją įtraukti POT buvo jau seniai nebenaudojami Sąjungoje (dikofolis) arba buvo toliau kontroliuojami pagal REACH (PFOA, jos druskos ir gimininginiai junginiai), o į POT reglamentą jie buvo įtraukti 2020 m.

Kai kurie POT, ypač brominti antipirenai (PBDE ir HBCDD) ir perfluorintos cheminės medžiagos (PFOA, jos druskos ir gimininginiai junginiai), naudojami beveik iki dabar, o tai reiškia, kad šių cheminių medžiagų turinčios atliekos gali kelti problemų Sąjungai ir valstybėms narėms dar kelerius metus. Be to, į keletą valstybių narių buvo importuota POT turinčių atliekų (pvz., nenaudojamų pesticidų arba užterštos įrangos), siekiant jas pašalinti ir sunaikinti. Šios atliekos importuotos pagal Stokholmo konvencijos nuostatas ir taip prisidedama prie bendro POT sumažinimo ir racionalaus tvarkymo pasaulyje.

Keliose valstybėse narėse vis dar yra nenaudojamų pesticidų, kuriuose yra POT cheminių medžiagų ir kuriuos gaminti, naudoti ir pateikti rinkai pagal POT reglamentą dabar griežtai draudžiama, atsargų. Tos atsargos ir kitos atliekos, kurias sudaro POT arba kurios yra užterštos POT, turi būti tinkamai tvarkomos, kad būtų užtikrintas aplinkai saugus šalinimas, įskaitant atitinkamų ribinių verčių ir atliekų apdorojimo veiksmų nustatymą ir peržiūrą. Tuo tikslu Komisija šiuo metu rengia pasiūlymą iš dalies pakeisti POT reglamento IV ir V priedus.

2017 m. atlikta valstybių narių apklausa dėl dielektrinės įrangos šilumos pernešimo skysčiuose esančio PCB likusių naudojamų atsargų parodė, kad liko mažiau nei 10 % atsargų, kaip manoma, turėtų 1990 m. Tačiau kelios valstybės narės atsargų turėjo gerokai daugiau –

maždaug 50 % 1990 m. bazinio lygio. Stokholmo konvencijoje numatyta, kad PCB naudojimas įrangoje turi būti laipsniškai nutrauktas iki 2025 m., o šalys turi iki 2028 m. užtikrinti aplinkai saugų PCB turinčių skysčių atliekų tvarkymą.

6 ir 7 skyriuose pateikiama papildomos informacijos apie kitų įpareigojimų, kurie nėra tiesiogiai susiję su į sąrašus įtrauktomis cheminėmis medžiagomis, įgyvendinimą. Juose parodoma, kad keitimasis informacija techniniais klausimais tarp valstybių narių ir su trečiosiomis šalimis vis dar yra problema ir turėtų būti pagerintas siekiant labiau paremti POT reglamento įgyvendinimą.

Be to, 2019 m. rudenį buvo surengtos viešos konsultacijos dėl naujausios UIP projekto versijos. Respondentų atsakymai aiškiai parodė, kokia klausimai rūpi plačiajai visuomenei ir ekspertams. Respondentai atkreipė dėmesį į tai, kad nėra aiškiai matoma šiuo metu vykdoma su POT susijusi veikla valstybių narių ir Sąjungos lygmenimis (įskaitant tai, kaip jie galėtų prisidėti) ir kad trūksta tikslingo bendravimo su atitinkamomis suinteresuotųjų šalių grupėmis dėl su POT susijusių pagrindinių rūpimų klausimų ir problemų. Plačiajai visuomenei atstovaujantys respondentai ypač pabrėžė, jog yra itin susirūpinę dėl informacijos apie nenaudojamus pesticidus ir maisto produktų taršą.

Bendravimas su visuomene ir pagrindinėmis suinteresuotosiomis šalimis yra vienas iš pagrindinių veiksmų iš 31 veiksmo Sąjungos įsipareigojimų įgyvendinimui pagerinti.

Sąjunga ir valstybės narės teikia nemažą techninę ir finansinę paramą, siekdamos įvairiomis priemonėmis padėti besivystančioms šalims įgyvendinti Stokholmo konvenciją.

6. BENDROS IŠVADOS

Sąjungos teisinės priemonės, susijusios su POT gamyba, pateikimu rinkai ir naudojimu, ir priemonės, susijusios su atliekų, kurias sudaro arba kuriose yra POT, tvarkymu, yra pakankamai išsamios, kad būtų galima įvykdyti konvencijoje ir POT protokole nustatytus įsipareigojimus.

Siekiant nutraukti POT naudojimą padaryta iš tiesų daug. Draudžiama gaminti ir naudoti visas POT chemines medžiagas, išskyrus tam tikras nedideles išimtis. Pagrindinis Sąjungos uždavinys – pašalinti POT iš atliekų ciklo ir likusias jų atsargas, nes jos vis dar yra pagrindinis išmetamų POT šaltinis. Didžiausia problema šiuo metu yra brominti POT, kurie anksčiau buvo naudojami kaip antipirenai (PBDE ir HBCDD), perfluorintos cheminės medžiagos (PFOA, jos druskos ir gimininginiai junginiai), nenaudojamų pesticidų tvarkymas ir galutinis PCB pašalinimas iš dielektrinės įrangos, siekiant įgyvendinti POT reglamente nustatytą 2025 m. tikslą.

Atsižvelgiant į įpareigojimus pagal Stokholmo konvenciją ir į Sąjungoje susiklosčiusią padėtį, įgyvendinimo plane nurodytas 31 veiksmas, kurio reikia imtis įpareigojimams įvykdyti. Penki veiksmai yra nauji ir skirti visų pirma į sąrašus įtrauktoms naujoms cheminėms medžiagoms. Aštuoni veiksmai yra tęstiniai (nuolatiniai), o 16 veiksmų jau buvo įrašyti į ankstesnį įgyvendinimo planą ir vis dar yra vykdomi, nes dar nėra baigti arba tebėra aktualūs.

POT išleidimas į aplinką dėl netikslinio jų susidarymo vis dar yra vienas svarbiausių Sąjungoje spręstinų klausimų. Todėl keletas veiksmų skirta atitinkamoms priemonėms parengti siekiant dar labiau sumažinti POT cheminių medžiagų išmetimą. Klausimas dėl netikslinių POT susidarymo prevencijos sukuriant gamybos procesus ir technologijas, kurios padėtų išvengti POT susidarymo, daugiausia turėtų būti sprendžiamas pramonės gamybos srityje, tačiau taip pat turėtų apimti buitinius šaltinius, pavyzdžiui, paskliduosius deginimo

šaltinius. Vis dar reikia atlikti papildomus šios srities mokslinius tiriamuosius ir technologinius tyrimus.

Valstybės narės sudarė įrangos, kurioje yra polichlorinuotųjų bifenilų (PCB), inventorinius sąrašus, taip pat jos surinkimo ir šalinimo veiksmų planus. Informacija apie esamą PCB turinčios įrangos kiekį rodo, kad daug valstybių narių padarė didelę pažangą; tačiau kai kurios valstybės narės vis dar turi neišspręstų problemų, todėl reikia ir toliau dėti pastangas siekiant įgyvendinti Stokholmo konvencijos tikslą – iki 2025 m. laipsniškai nutraukti PCB naudojimą.

Bromintų POT, kaip antai antipirenų, ypač PBDE ir HBCDD, naudojimas buvo plačiai paplitęs Sąjungoje, tačiau, uždraudus PBDE ir HBCDD naudojimą pagal POT reglamentą, prieš keletą metų jis visiškai nutrauktas. Tačiau apdorotų gaminių naudojimo trukmė kelia problemų tvarkant gaminių, kuriuose yra šių cheminių medžiagų, atliekas. Padaryta nemaža pažanga kuriant jų nustatymo atliekų srautuose ir atskyrimo metodus, įskaitant sekretoriato pateiktas gaires. Tačiau reikia nuolatinių pastangų problemoms dėl atliekų sraute esančių bromintų POT spręsti. Be to, apdoroti plastikai tvarkomi turint nustatytą atliekų srautą pagal Elektros ir elektroninės įrangos atliekų (EEĮA) direktyvą 2012/19/ES[12], o apdorota tekstilė pateks į komunalinių atliekų srautus, kuriuos tvarkant ši problema gali būti mažiau žinoma.

Sąjungoje vis dar gaminami nedideli perfluoroktansulfonrūgšties, jos druskų ir perfluoroktansulfonilfluorido (PFOS) kiekiai. PFOS naudojimas metalų dengimo pramonėje yra vienintelis likęs PFOS išleidimo į aplinką dėl cheminės medžiagos numatytojo naudojimo šaltinis. Jau ištirtos šio naudojimo būdo alternatyvos ir pakaitalai, kuriuos reikia įdiegti siekiant palaipsniui visiškai nutraukti PFOS naudojimą.

PFOA naudojimas įvairiose srityse buvo plačiai paplitęs visoje Sąjungoje, ir tai gali sukelti didelių problemų, susijusių su atliekoms ir galimu išmetimu. Be to, UIP nurodoma, kad nors PFOS ir PFOA yra įtrauktos į Stokholmo konvencijos ir POT reglamento sąrašą, darbas su kitais PFAS junginiais tęsiamas tarptautiniu lygmeniu, įskaitant Norvegijos pasiūlymą įtraukti perfluorheksansulfonrūgštį (PFHxS) į Stokholmo konvenciją, taip pat ir Sąjungos lygmeniu. Todėl veiksmai, skirti PFAS problemai Sąjungoje ir visame pasaulyje spręsti, yra įtraukti į Sąjungos cheminių medžiagų strategiją tvarumui užtikrinti[13].

Galiausiai atsakymai, gauti atliekant viešąsias konsultacijas dėl UIP projekto, išryškino komunikacijos ir bendradarbiavimo problemas. Komisija ir valstybės narės nuolat atlieka suderintų veiksmų POT srityje – koordinuotų informavimo kampanijų Sąjungos lygmeniu – poreikio ir pridėtinės vertės įvertinimą, atsižvelgdamos į valstybių narių įsipareigojimą skleisti aplinkos apsaugos informaciją apie POT pagal Direktyvą 2003/4/EB[14]. Informacijos apie POT sklaida pagerėjo sukūrus POT skirtą ECHA interneto svetainę ir sukūrus Informacinę cheminių medžiagų stebėjimo platformą (IPCheM). Tačiau būtina toliau analizuoti, kokio sklaidos būdo reikia, kad suinteresuotosios šalys galėtų lengviau rasti informaciją, ypač apie naujausius veiksmus dėl POT.

[12] 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/19/ES dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų (OL L 197, 2012 7 24, p. 38).

[13] COM(2020) 667 *final*.

[14] 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/4/EB dėl visuomenės galimybės susipažinti su informacija apie aplinką ir panaikinanti Tarybos direktyvą 90/313/EEB, OL L 41, 2003 2 14, p. 26).